

Бойко Віктор
викладач комісії математичних
та природничо-наукових дисциплін
ВСП «Новоушицький фаховий коледж
Подільського державного аграрно-технічного університету»
смт. Нова Ушиця

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В КОЛЕДЖІ

Наша педагогічна діяльність нероздільно зв'язана з спілкуванням. Власне це та діяльність, яка будується за законами спілкування. Під педагогічним спілкуванням розуміється система взаємодії викладача і аудиторії, змістом якого є обмін інформацією, здійснення навчально-виховного впливу, організація стосунків, а також "трансляція" викладачем своєї особистості студентам і сприймання ним студента. Педагогічне спілкування становить основу професійної діяльності викладача. Основні форми навчальної роботи проходять в умовах спілкування. Змістом спілкування виступають, передусім, обмін інформацією, організація викладачем взаємодії та взаєморозуміння з студентами з допомогою різноманітних комунікативних засобів. Щоб зрозуміти роль викладача у характері його спілкування з студентами, розглянемо, що таке педагогічне спілкування.

Педагогічне спілкування – це процес спілкування викладача і студентів на уроці і поза ним, який має певні педагогічні функції і спрямований на створення сприятливого психологічного клімату. Як професійне за змістом і сферою функціонування, спілкування викладача може бути професійним і непрофесійним за якісними ознаками.

Професійне педагогічне спілкування – комунікативна взаємодія педагога з студентами, батьками, колегами, спрямована на встановлення сприятливого психологічного клімату, на психологічну оптимізацію діяльності і стосунків.

Уміння налагодити спілкування з студентами – професійна риса викладача. Звідси і особливості педагогічного спілкування – те, що відрізняє викладача у спілкуванні з студентами від його спілкування з людьми поза професійною діяльністю. Викладачу в процесі спілкування належить провідна роль. Саме від нього залежить, як складуться взаємини з студентами, успішність чи неуспішність цього процесу. Вплив викладача на студентів завжди є виховуючим, тобто таким, що сприяє формуванню в студентів тих чи інших якостей і рис. Професійний характер спілкування вимагає постійного аналізу побудованої системи взаємин з студентами для запобігання помилок у здійсненні педагогічного впливу.

Головними ознаками психолого-педагогічного спілкування є: особистісна орієнтація співрозмовників; рівність психологічних позицій співрозмовників; проникнення у світ почуттів і переживань, готовність стати на бік

співрозмовника; нестандартні прийоми спілкування .

Щоб навчитися професійному спілкуванню, треба чітко уявляти структуру цього процесу, знати, які вміння забезпечують його здійснення.

Виділяються такі його основні етапи: прогностичний (моделювання майбутнього спілкування); “комунікативна атака” (організація спілкування на початку взаємодії); управління спілкуванням в ході педагогічного процесу; аналіз спілкування.

Педагогічне спілкування також характеризується стилем. Щодо якостей, які визначають стиль спілкування викладача, то тут виділяють ставлення його до студентів та вміння управляти колективом. В основі стилю спілкування викладача – його загальне ставлення до студентів і професійної діяльності в цілому. Таке ставлення може бути активно-позитивним, пасивно-позитивним та негативним.

Активно-позитивне ставлення (доброзичливість, співучасть, співпереживання, вимогливість у поєднанні із зацікавленістю) викликає в студентів довіру, прагнення до співробітництва. Викладач, для якого властиве пасивно-позитивне ставлення до студентів визначається установкою: лише вимогливість та суто ділові стосунки можуть забезпечити успіх у навчанні. Взаємини його з студентами мало емоційно забарвлені, що збіднює спілкування і гальмує творчий розвиток студентів. Негативне ставлення до студентів виявляється в нестійкості позиції викладача, який підпадає під вплив своїх настроїв та переживань, створює підґрунтя для виникнення недовіри, замкненості, а можливо й нещирості і брутальності. Отож, аналіз свого стилю спілкування слід розпочинати із визначення ставлення до спільної з студентами діяльності, а також готовності до виявлення активно-позитивного ставлення.

Можна виділити 5 основних стилів педагогічного спілкування: спілкування на підставі захоплення спільною діяльністю; спілкування на основі дружнього ставлення; спілкування-дистанція; спілкування-залякування; спілкування-загравання. Запорукою продуктивного стилю викладацької діяльності є спрямованість на студента, його розвиток, захоплення своєю справою, професійне володіння організаторською технікою і делікатність.

Є також непродуктивні стилі педагогічного спілкування:

“Говерла” – викладач підноситься над аудиторією, як гірська вершина. Причинами цього є захоплення викладачем, знаннями. Він віддалений від студентів. Його мало цікавлять його підопічні. Головне для нього - передати інформацію. Результат такого спілкування - пасивність студентів у навчанні, низький рівень знань та негативне ставлення як до викладача, так і до предмета викладання.

“Китайська стіна” – викладач поглиблює дистанцію, підкреслює свою зверхність. Невидимими обмежувачами у стосунках між викладачем і студентами є дистанція, яку він встановлює між собою і аудиторією. Такими обмежувачами можуть бути: підкреслення педагогом своєї зверхності; переважання прагнення повідомити інформацію, а не навчити; відсутність

бажання співпрацювати, створення ситуації безумовної слухняності студентів; зверхньо-поблажливе ставлення до студентів, яке заважає організовувати "дорослу" взаємодію. Наслідки використання такої моделі проявляються у відсутності міжособистісного контакту, слабкому зворотному зв'язку, байдужості студентів до викладача.

“Локатор” – викладач будує стосунки з студентами вибірково, концентрує свою увагу на одній з груп, наприклад, сильних, чи, навпаки, слабших, контактує саме з ними, залишивши без уваги решту.

Причини: викладач, захоплений тими студентами, які цікавляться предметом, тому дає їм спеціальні завдання, залучає до роботи в гуртках та факультативах, не виявляючи уваги до решти; педагог, стурбований слабкими знаннями окремих студентів, постійно займається з ними, випускаючи з поля зору решту, вважаючи, що вони самі з усім справляються; викладач не вміє поєднувати фронтальний підхід з індивідуальним.

Наслідки: на уроці не створюється цілісна та безперервна система спілкування, вона підмінюється фрагментарною, ситуативною взаємодією; порушується цілісний ритм спілкування; виникають труднощі в міжособистісних взаємодіях.

“Робот” – викладач діє за певною програмою, незважаючи на обставини, які вимагають змін у спілкуванні. У процесі взаємодії з студентами (при поясненні нового матеріалу, при опитуванні в ході індивідуальних бесід) викладач чує тільки себе. Він заглиблений у свої думки та переживання, не відчуває партнерів по спілкуванню. Небезпека реалізації такої моделі полягає в тому, що тут губиться такий важливий для навчання і виховання зворотний зв'язок у спілкуванні, без якого неможливо ефективно керувати навчально-виховним процесом.

Наслідки: навколо викладача на уроці створюється своєрідний психологічний вакуум; викладач не сприймає психологічну атмосферу в аудиторії; навчально-виховний ефект взаємодії з студентами знижується.

“Я сам” – викладач прагне все робити сам, гальмуючи вияви ініціативи з боку студентів. Він робить себе головним, а часом, і єдиним ініціатором педагогічного процесу, блокує ініціативу студента. Тут усе виходить від педагога: запитання, завдання, судження.

Наслідки: викладач перетворюється на єдину рушійну силу навчально-виховного процесу; обмежується особиста ініціатива студентів; знижується пізнавальна та громадська активність студентів; не формуються адекватні мотиви навчання та самовиховання; губиться психологічний сенс взаємодії викладача та студентів, оскільки вони чекають інструкції, перетворюючись у пасивних споживачів інформації.

“Гамлет” – викладач постійно сумнівається у правильності вибраної системи організації взаємин. У нього є постійні сумніви: чи правильно тлумачить ту чи іншу ситуацію, чи не ображає студентів тощо. У результаті – педагог стурбований не стільки змістовною стороною взаємодії, скільки

окремими аспектами ставлень, що набувають для нього надважливого значення. Він постійно сумнівається, аналізує, що врешті-решт може призвести до неврозів.

“Друг” – перехід на позиції панібратства, втрата ділового контакту у спілкуванні. У системі стосунків переважають дружні характеристики.

“Тетеря” – викладач реалізує власні цілі спілкування, не спрямований на студента. Небезпека від використання такої моделі полягає в тому, що в ході навчально-виховного процесу чітко вичленюються ніби дві лінії: перша - ідеальна, запланована і друга - реальна. Ці лінії не перетинаються. Наслідок реалізації такої моделі: добре сплановані види і форми роботи залишаються нездійсненими, досить низький педагогічний ефект.

Отже, оптимальний стиль педагогічно-психологічного спілкування сприяє розв'язанню цілого ряду завдань: спілкування з аудиторією стає приємним; полегшується процес налагодження стосунків; підвищується ефективність передачі інформації, і все це відбувається на рівні емоційного благополуччя викладача та студентів на усіх етапах спілкування.

Список використаних джерел

1. Заскаста С.Т. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі. Вінниця : Наука, 2015, 60с.
2. Лазарев О.В. Освіта майбутніх фахівців аграрного профілю на засадах компетентнісного підходу. Київ : Освіта, 2016. 125с.

